

Maria Mayol

i el Foment de Cultura de la Dona

ISABEL GRAÑA

El 1926, a l'empara de l'Associació per la Cultura de Mallorca (1923-1936), cristallitzà a la ciutat de Sóller una iniciativa sorprenent, el Foment de Cultura de la Dona. El caràcter d'excepció s'entén si tenim en compte que neix en un període difícil, com fou l'època del directori militar de Primo de Rivera, com a filial d'una entitat especialment perseguida per aquest règim, i fruit de la tenacitat i de l'esforç d'una dona que destacà pel seu compromís polític amb l'esquerra catalanista de Mallorca. Des d'una perspectiva actual, el Foment de Cultura de la Dona de Sóller i la trajectòria de Maria Mayol poden ser contemplats com a paradigma de la voluntat participativa dels intel·lectuals mallorquins de l'època, que esdevé decisiva enfront d'una situació sociopolítica molt per damunt del seu control. Així, les associacions i les entitats sorgides de la iniciativa civil permeten un desenvolupament cultural, més o menys dissimulat, actuant com a receptores de noves propostes i de la producció artística autòctones. Fins i tot quan esdevenien entitats vigilades pel règim, com és el cas de l'Associació per la Cultura de Mallorca,¹ els seus integrants trobaren els mecanismes necessaris per tirar endavant la vida cultural del país mitjançant altres iniciatives com el Foment de Cultura de la Dona, que es converteix en un petit oasi de llibertat en el qual els membres de l'Associació, i especialment el grup de poetes de l'Escola Mallorquina, intervenen molt activament. Una participació que era, en part, deutora del fet que Maria Mayol, directora i fundadora del Foment, era membre de la delegació sollerica de l'Associació, i també una de les darreres incorporacions a la nòmina d'aquest grup de poetes. No es pot obviar tampoc que la iniciativa de Mayol es materialitzà, entre altres coses, amb la creació

1. Per un estudi més detallat d'aquesta entitat i de les seves activitats, es pot consultar l'estudi d'I. GRAÑA I ZAPATA, *Els poetes de l'Escola Mallorquina i l'Associació per la Cultura de Mallorca*, Tesi doctoral dirigida pel doctor Jaume Aulet i defensada a la Universitat Autònoma de Barcelona el 2005.

d'una biblioteca, activitat professional a la qual es dedicaven alguns dels membres més importants del grup, com ara Miquel Ferrà i Joan Pons. Però sí que cal assenyalar que el treball i l'actitud de Mayol van ser decisius per a l'èxit i la consolidació del Foment de Cultura de la Dona, i més encara si tenim en compte que aquesta activitat capgirà la seva vida personal i professional i condicionà, fins i tot, la seva permanència a Mallorca.

Maria Mayol: pedagoga, activista cultural, escriptora i política

Maria Mayol i Colom (Sóller 1883-Palma 1959)² fou una dona excepcional per l'època en què va viure. No es resignà mai a desenvolupar el paper que la societat conservadora i benestant a la qual pertanyia assignava a la dona. Fou educada a França, com era tradicional entre les famílies solleriques acomodades i com a conseqüència directa de les relacions comercials del seu pare amb la ciutat de Bordeus. Es llicencià en lletres, en l'especialitat de llengua i literatura franceses, la qual cosa li permeté de guanyar-se la vida com a professora de francès. A més de la sòlida formació humanística, cal destacar que posteriorment va completar la seva educació a l'Escola Mercantil de Balears, on assolí el grau de perit mercantil (1921), que li reportà importants coneixements de caràcter econòmic i financer, especialment útils per a la futura gestió del Foment de Cultura de la Dona.

La situació produïda arran de l'esclat de la Primera Guerra Mundial va ser la que provocà el retorn de Maria Mayol a Sóller, on entrà en contacte amb la intel·lectualitat del moment i inicià les seves relacions amb els escriptors mallorquins, entre els quals hi havia un parent seu, el poeta Guillem Colom i Ferrà. Inicià també per aquesta època les col·laboracions a la premsa local, majoritàriament publicant-hi poesia, a més d'algunes traduccions del francès i, en menor quantitat, de l'anglès.³ Una vegada establerta a la seva ciutat natal, Mayol s'integrà plenament en el grup de poetes de l'Escola Mallorquina, col·laborà en tots els projectes del grup, com a membre de la delegació sollerica de l'Associació per la Cultura de Mallorca. Aquesta delegació, creada el juny de 1923, tingué una característica específica i única entre totes les delegacions, la formació d'una Comissió Femenina, formada per Maria Mayol i Catalina Rotger, que s'ocupava de temes i activitats considerats específicament femenins, amb una especial preocupació per la formació de la dona. Precisament, Mayol destacà en la primera època de l'Associació per haver dut a terme amb un èxit singular diversos cursos d'ortografia i gramà-

2. No disposem encara de cap estudi exhaustiu sobre la figura de Mayol, però sí que se'n pot consultar una primera aproximació a l'article de J.M. CASTANYER I SASTRE, «Maria Mayol: esbós biogràfic i cronologia poètica», *Randa*, núm. 35, 1994, p. 113-136.

3. Són remarcables les seves col·laboracions al setmanari *Sóller*, on a més d'algunes traduccions de Madame Desbordes-Valmor i John Prindle Scott, entre 1922 i 1923, publicà també una traducció de les memòries d'Alphonse Daudet al *Folletí del SÓLLER*, 1923.

tica catalana per a senyoretes, sempre seguint les normes de Pompeu Fabra. Aquests primers treballs de la Comissió Femenina, juntament amb la creixent preocupació de Mayol per la formació integral de la dona, van ser l'embrió del projecte que desenvolupà uns quants anys més tard amb la creació del Foment de Cultura de la Dona.

També són aquests els anys en què s'observa el període de major preocupació creativa per part de Mayol, que, el 1921, s'adreçà a Maria-Antònia Salvà per demanar-li consell sobre algunes de les composicions poètiques en què estava treballant.⁴ Segons la cronologia poètica que ofereix Castanyer,⁵ el període creatiu de Mayol s'inicia el 1918, data de les primeres publicacions de poesia original al setmanari *Sóller*,⁶ i es clou el 1958, un any abans de la seva mort. I, tanmateix, és significatiu que si bé existeixen manuscrits originals gairebé fins a la mort de l'autora, la publicació de la seva obra es clou el 1934, data en què es poden localitzar les darreres composicions de Mayol publicades a *Felanitx*.⁷ Del conjunt en resulta la xifra, gens esplèndida, de seixanta-vuit poemes. És a dir, material suficient per a la publicació d'un recull. I, de fet, altres autors de l'Escola Mallorquina no disposen d'una obra més extensa, com seria el cas de Joan Ramis d'Ayreflor, Miquel Duran o Joan Pons i Marquès. La majoria de l'obra periodística i literària de Mayol resta esparsa entre les pàgines del setmanari *Sóller*; en diaris i revistes locals com *Felanitx* i *Majòrica*, i també en publicacions específicament literàries com *Almanac de les Lletres* i *La Nostra Terra*. Caldria efectuar també un buidat exhaustiu en publicacions catalanes d'àmbit feminista, com *La Dona Catalana* i *Gema*, fins on sabem que arribaren algunes col·laboracions seves, gràcies a la relació que mantingué amb Francesca Bonnemaison o Maria Verger.

Del corpus poètic de què disposem se'n desprenen clarament tres períodes cronològics importants en la trajectòria literària de Mayol: una etapa inicial de 1918 a 1927, a la qual correspon la majoria dels poemes; una etapa transitòria de titubeig, que va des de 1929 fins a 1934, i en la qual se sumen al conjunt únicament 12 poemes; i, finalment, la represa de l'activitat literària i la revisió del conjunt de la seva obra durant la postguerra, en el període que comprèn els quatre darrers anys de la vida de l'autora, en què afegeix 13 composicions més al total de l'obra catalogada fins avui. Si bé en altres escriptors de l'Escola Mallorquina la Guerra Civil suposà un trencament evident, i en casos com el de Maria Verger fins i tot l'abandó de la

4. A l'Arxiu personal de Maria-Antònia Salvà es conserven 26 documents epistolars escrits per Maria Mayol: 21 cartes i tres targetes postals, datades entre 1921 i 1932, i una targeta de visita datada el 1952.

5. J.M. CASTANYER, «Maria Mayol: esbós biogràfic...», p. 126-128. Per realitzar aquesta cronologia, Castanyer disposà dels manuscrits originals de l'autora, cedits per la família, a més del buidat de premsa efectuat per l'investigador. Manquen, però, dades bàsiques sobre les relacions de Mayol amb l'àmbit feminista català i sobre l'edició de poemes de Mayol a Catalunya. Acceptem, doncs, com a vàlida aquesta cronologia poètica per a una primera aproximació a l'obra de Mayol, sense perdre de vista que és incompleta.

6. M. MAYOL, «L'Oroneta», *Sóller*, 3-VIII-1918.

7. M. MAYOL, «Els corbs de Santueri», *Felanitx*, 10-III-1934.

literatura conreada en llengua catalana, el cas de Mayol resulta excepcional comparat amb els dels seus companys de grup, perquè és anterior a l'esclat del conflicte i es produeix de manera conscient.

L'activitat i el protagonisme polític de Mayol en l'època republicana l'allunyaren progressivament del Foment de Cultura de la Dona, de l'activitat literària i de Mallorca, a partir de 1934. Fins en aquell moment havia fet una trajectòria més o menys ascendent, arribà àdhuc a escriure una peça teatral, *Margalideta de Sortdeviu*, estrenada el 1931, i de la qual només es conserven fragments. Es pot considerar, també, un intent de publicar un primer poemari el 1933, quan la poesia que inclou a l'*Almanac de les Lletres* de 1934, *Del camí*, és presentada amb una nota que indica: «Del llibre a punt de sortir, *Pel camí de les roses i de la llum*».⁸ Però, a diferència de la gran majoria d'escriptors que emmudeixen després del conflicte, ella fa una opció difícil, clara i conscient, perquè Mayol es decideix per l'acció directa com a dona i com a professional de l'ensenyament, i ho fa des d'una posició altament incòmoda per a la majoria conservadora. A hores d'ara, resulta més que evident que la tasca social i política que desenvolupà fou un obstacle per a una possible obra literària, fet que cal esmentar al marge de consideracions qualitatives sobre aquesta obra.

El resultat d'una intensa tasca pedagògica i social en favor dels drets de les dones, les seves relacions amb el feminisme i la pertinença a un partit polític republicà, Esquerra Republicana Balear, produïren un fort impacte en les mentalitats tancades de la societat provinciana en què vivia. Només a tall d'exemple, cal fer esment d'alguns fets puntuals que escandalitzaren considerablement el seu entorn, com ara que el 1931 representés el Foment de Cultura de la Dona en l'assemblea d'ajuntaments que aprovà el projecte d'Estatut d'Autonomia de Mallorca i Eivissa de 1931. El 1932, Mayol se sumà a un viatge a Barcelona, organitzat per la mateixa Associació, per donar suport als germans catalans en el moment del lliurament de l'Estatut de Catalunya. El 1933 dugué a terme una notòria activitat pedagògica treballant en favor de l'aplicació de sistemes educatius, aleshores alternatius, com les colònies escolars i la formació integral (teòrica i pràctica) de joves en l'Escola del Treball, on ella es responsabilitzava de l'ensenyament femení.

El 1933 també formà part del Comitè de Relacions entre Catalunya i Mallorca i, en darrer terme, i fruit de la seva evolució ideològica vers posicions cada vegada més progressistes, acabà assumint la responsabilitat política completa i presentant-se a unes eleccions com a candidata a diputada per la coalició republicana i socialista integrada per la Federació Socialista Balear, Acció Republicana i Radicals Socialistes.⁹ No cal dir que fou l'única dona que es presentà a les eleccions. Els resultats

8. *Almanac de les Lletres*, Mallorca, 1934, p. 4.

9. Sobre aquest particular, consulteu el llibre de P. GABRIEL, *El moviment obrer a Mallorca*, Barcelona: Curial, 1973, p. 230-232.

obtinguts, encara que gens espectaculars, demostrin que Maria Mayol no passà desapercebuda.¹⁰ Tant és així, que els sectors més rancis de la dreta mallorquina esmerçaren temps i esforços en una campanya de descrèdit que tingué conseqüències importants en la vida de Mayol. Fou aleshores quan Mayol sol·licità una plaça de segon ensenyament a Felanitx, ciutat en la qual s'establí al costat dels seus amics Pere Oliver i Domenge, Andreu Crespi i la seva esposa, Maria Plaza, amb qui compartia ideals polítics i una important inquietud pedagògica. L'animadversió que despertà l'actitud vitalista i progressista de Maria Mayol entre els seus conciutadans de Sóller traspassà els límits del possible «escàndol moral», perquè fou acusada d'haver utilitzat la seva posició de presidenta del Foment de Cultura de la Dona en benefici personal, per guanyar les oposicions de professora municipal de francès. Finalment, la situació es complicà de tal manera que optà per dimitir com a presidenta del Foment, fet que provocà la dimissió en cadena de les seves col·laboradores, Francisca Rotger i Antònia Rullan. La barreja de l'ambient provincial de la Mallorca de l'època amb les tensions pròpies de la societat dels anys trenta esdevingué irrespirable per una dona com Mayol, que acabà sol·licitant una plaça de segon ensenyament a Catalunya i traslladant-se a Vilanova i la Geltrú, on exercí de catedràtica de francès. Des d'aleshores retornà puntualment a Mallorca, bé per afers de caràcter estrictament personal, bé per donar suport a la causa republicana o, per exemple, per participar en la campanya de 1936 a favor del Front Popular.

En la seva línia de compromís polític i cultural signà el famós manifest de *Resposta als catalans* (1936). Quan es produeix l'alçament militar de 1936, Mayol es trobava a la Península, on romangué fins a la derrota republicana per emprendre després el camí de l'exili cap a França (Clermont-Ferrand, París i Bordeus), com tants d'altres, perquè la seva trajectòria i significació no permetien una altra possibilitat. Fins ben entrada la dècada dels anys quaranta no retornà a Mallorca, on visqué discretament, sota la vigilància atenta dels afectes al règim. Les conseqüències personals de la seva gosadia política estroncaren la seva carrera professional, però també la de l'escriptora, que no reprengué mai més la seva activitat literària amb normalitat.

El Foment de Cultura de la Dona

La creació del Foment de Cultura de la Dona és la fita més important de l'activitat sociocultural de Maria Mayol, i fou conseqüència directa dels seus anhels personals per millorar la situació de les dones en la societat, però també d'una important confluència de situacions i persones en la seva trajectòria vital. Com el mateix nom

10. Segons dades aportades per Pere Gabriel, Mayol, quedà situada en vuitena posició en el conjunt de les Balears amb 29.818 vots, també vuitena a l'illa de Mallorca amb 26.079 vots, i sisena a les poblacions més grans: Felanitx amb 1949 vots, Lluçmajor amb 2.098 vots i Sóller 1.002 vots.

indica, l'entitat tingué com a objectiu primordial fomentar la cultura entre les dones, amb especial dedicació al foment de la lectura mitjançant la creació d'una biblioteca. Si bé nasqué com a part integrant de la delegació sollerica de l'Associació, superà amb escreix l'activitat i la importància d'aquesta, fins a convertir-se en el referent de l'Associació a Sóller i, en alguns moments, arribà a ser l'única expressió de l'entitat.

El Foment estava inspirat en l'entitat fundada per Francesca Bonnemaison a Barcelona el 1909, i segons Castanyer «la influència de [Maria] Verger resultà decisiva a l'hora de decidir la constitució d'una entitat femenina de característiques semblants a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona de Barcelona.»¹¹ L'estudiós veu un nexe claríssim entre una visita que Maria Verger féu a Mayol, l'agost de 1925,¹² i la creació del Foment, tan sols sis mesos després. Sense negar la importància d'aquesta relació entre les dues escriptores, la idea original de crear l'entitat femenina ja era una de les prioritats de Mayol abans d'establir contacte amb Verger, que es desplaçà fins a Sóller expressament per conèixer Mayol, de la qual tenia ja molt bones referències. La relació amb Verger esperonà les inquietuds de Mayol, i posats a atribuir mèrits, és de justícia assenyalar la perícia de Maria-Antònia Salvà, que coneixia bé ambdues escriptores, i que fou qui detectà un alt grau de coincidència d'interessos entre elles i propicià la relació amb els seus comentaris, a dues bandes, i regalà a Mayol el primer poemari de Verger, *Clarors matinals* (1934), prologat per ella mateixa. El gest de Salvà no passà desapercebut per Mayol, que captà perfectament la intenció de Salvà: «Aquest estiu vaig tenir el gust de conèixer personalment na Maria Verger. Vàrem parlar molt de vostè i bé haguérem volgut poder tenir la seva agradosa companyia entre nosaltres! Na Maria Verger, ha parlat d'aquesta visita (que tingué la delicadesa de fer-me) a damunt les pàgines del *Sóller* en termes massa laudatoris per mi, però entre els quals he pogut apreciar el viu afecte de la seva amistat. A mi me fou simpatiquíssima. És a vostè a qui ne cal agrair aquestes bones relacions.»¹³

Al seu torn, com era d'esperar, Verger també explicà a Salvà les seves bones impressions sobre Mayol.¹⁴ A partir d'aquest moment es produeix una relació d'intercanvi i amistat profitosa per a ambdues escriptores, que aportà a Mayol el suport moral i la difusió de la seva obra a Catalunya, a més de l'extensió de les bones relacions de Verger amb el món cultural català, degudes al seu pas per la mítica Escola

11. J.M. CASTANYER, «Maria Mayol: esbós biogràfic...», p. 114.

12. Sobre aquesta visita, vegeu I. GRAÑA I ZAPATA, N. REAL I MERCADAL, *Dona i cultura catalana a Terrassa entre 1923 i 1936: Maria Verger, terrassenca d'adopció*, Ajuntament de Terrassa, 1997, p. 71-78.

13. Carta de Mayol a Salvà, datada a Sóller el 17-I-1926. L'escrit al qual al·ludeix Mayol és un article d'inspiració popular, al més pur estil Folch i Torres, de M. VERGER, «Pàgines viscudes. Un bell jorn a la ciutat de Sóller», *Sóller*, 19-XII-1925, en què relata amb tota mena de detalls el seu viatge a Sóller i l'acollida que li dispensà Maria Mayol.

14. Dins l'epistolari de Verger a Salvà està reproduïda també aquesta carta, vegeu I. GRAÑA I REAL, *Dona i cultura...*, p. 139-140.

de Bibliotecàries de Barcelona i, també, a la relació amb els cercles feministes del Principat i, en particular, amb Francesca Bonnemaïson, amb la qual es posà en contacte per demanar-li orientació, atesa la seva experiència a Barcelona. S'entén així que l'entitat sollerica tingués el mateix inici que la barcelonina, amb la creació d'una Biblioteca Circulant,¹⁵ que facilitava la difusió de l'obra en el territori i la captació de sòcies, element indispensable per a una obra de més envergadura, com la que Mayol volia crear.

Quan s'inicien els tràmits per a la creació de la nova entitat, Mayol trobà el suport necessari dins la mateixa Associació per la Cultura de Mallorca i, de manera significada, entre els seus col·legues de l'Escola Mallorquina. Tirar endavant el somni de Mayol esdevé, doncs, una tasca de grup en la qual intervenen de manera decisiva Guillem Colom, Joan Pons i Guillem Forteza Pinya, i que, successivament, gaudí de la ratificació i el suport de la resta de membres del grup. La correspondència entre Guillem Colom i Joan Pons desvela l'entrellat de relacions que intervingué en la creació de l'entitat: «Supòs t'has enterat d'una Biblioteca Popular a Sóller a semblança de les que té establertes a Barcelona l'Institut de Cultura per la dona. És obra de na Maria Mayol qui ha reclutat ja alhora més de 60 subscripcions de 25 pts. cada una al any. Aquestes senyores subscriptores formaran el patronat d'aquesta biblioteca. La bella pensada pren cos de cada dia amb entusiasme creixent. Hi haurà biblioteca circular de llibres en rústica o enquadernats de poc preu, reservant l'*inamovilitat* a les bones edicions; *estufa* de desinfecció i tot. Per l'organització de l'instal·lació es compte molt amb tu. Em pregunten si vols fer una llista dels fons més imprescindibles per començar, on hi haja un poc de tot: Literatura, Art, Ciències, etc., donant per ara qui l'afiliació a llegir està encara en formació a Mallorca, una certa importància a les novel·les, *blanques* com és natural, i a la literatura mengívola. Ho voldràs fer? A mi em volen *noresmenys* que de *Censor!*»¹⁶

D'aquesta carta es desprèn una segona característica en comú amb l'obra de Bonnemaïson: el patronat que vetllarà pel funcionament del projecte i la recerca de recursos privats entre les classes benestants, que se sumen a les possibles aportacions institucionals. Reclama especial atenció la consciència clara de la situació cultural de Mallorca, on la lectura no és encara un hàbit –segons Colom– i, per tant, resulta indicada la literatura de consum, designada com a «mengívola», i també el concepte de novel·les «blanques», perquè se sobreentén que és el producte que correspon llegir a les dones, que han de ser les principals usuàries de la biblioteca.

15. Aquesta fou la primera activitat reeixida de l'empresa de Bonnemaïson a Barcelona, com demostra l'edició per part de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona d'*Un Report Documental 1931*, Barcelona, 1932. També aporta dades significatives A. CABÓ I CARDONA, «Biblioteca Popular Francesca Bonnemaïson, 1909-1995: història i ús actual», *Ítem*, núm. 17, COBDC, juliol-desembre 1995, p. 66-73. Dolors Marin apunta també, quant a la idea d'aquestes biblioteques per a dones, la influència de Monserdà en els cercles del feminisme catòlic, vegeu: «1909. La creació de la Biblioteca: "Tota dona val més quan lletra aprèn"», dins D. MARIN SILVESTRE, *Francesca Bonnemaïson educadora de ciutadanes*, Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona, 2004, p. 95-108.

16. Carta de Guillem Colom a Joan Pons, datada a Palma el 3-II-1926, els subratllats són de l'autor.

Poc més tard, Colom adreça una nova carta al seu amic per comunicar-li la marxa de les gestions i per requerir, amb tota urgència, l'encàrrec anterior, més una sèrie de noves comandes que, per imperatiu, queda emplaçat a realitzar sense dilacions.¹⁷ Pel març, doncs, estava ja aprovada la creació del Foment, redactats els estatuts, editat un Reglament Interior que havia de regir la Biblioteca,¹⁸ i s'havien posat a treballar el Patronat de senyores protectores i un Consell Assessor que havia de vigilar la bona marxa de l'entitat. Entre el Consell Assessor, destaca la presència de Maria-Antònia Salvà, a la qual es reclamà també la seva contribució amb una llista de clàssics italians per a la biblioteca. Completa l'organigrama el Consell Directiu encapçalat per Maria Mayol, com a presidenta; Antònia Rullan Tarrasa, vicepresidenta; Francisca Rotger Femenías, tesorera; i Catalina Marquès Coll, bibliotecària.¹⁹

Quant a la difusió de l'obra, fou de vital importància el suport i la simpatia dels ciutadans de Sóller, i en particular del setmanari *Sóller*. Aquesta publicació, a més d'engrescar el públic amb la iniciativa, cedí les seves pàgines per la comunicació entre l'entitat i les sòcies fins a constituir una secció anomenada *Des del Foment de Cultura de la Dona*, en la qual Mayol donava explicacions sobre el funcionament del Foment, exposava al públic els comptes de l'entitat, mostrava les estadístiques de la biblioteca o, senzillament, utilitzava l'espai com a mètode de captació d'adeptes a la seva obra i de nous lectors: «Llegidora, llegidor: coneixes tu la fundació que es féu a Barcelona en l'any 1909 baix el nom "Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona"? Te n'és arribada mai la notícia de lo que és aquesta fecundíssima obra social? Si la resposta és afirmativa ja serà prou que te diga: —Doncs, nosaltres,

17. Colom dóna presses a Joan Pons en els termes següents: «Te vaig escriure sobre la fundació de la "Biblioteca popular" avui ja un fet, si bé no inaugurada, però aprovats ja sos estatuts, com també el *Foment de Cultura de la dona* de que aquella forma part. Ja tenim domicili, al antic *Foment Catòlic*, al carrer de Palau. En Guillem Fortesa vingué la setmana passada per l'emplaçament general. A tu et tocarà fer el dibuix de les estanteries, segons unes mides que se et facilitaran, i unes *ratjoles* qui portin el nom de l'Institució, també *sur mesure*. Per Pasqua ets, doncs, esperat aquí, per tot això, amb gran devoció. Més lo que amb més urgència se em prega és que et digui si podries enviar-nos, com més aviat millor, aquell catàleg d'obres indispensables per poder començar una tal Biblioteca a posar-se en funcions. Es vol classificar als lectors en tres seccions, infantils, adolescents, majors d'edat. No es vol fer una cosa gens estrident, però sí lo més completa possible. Per la revisió es compta amb dos censors: un eclesiàstic i un seglar. Ja te'n diré el nom així que se'ls haja nomenats oficialment.

Pel sosteniment d'aquesta Biblioteca es compta per ara, demés dels donatius de l'Ajuntament i dels donatius i canvis de l'*Institut de Cultura de la Dona* de Barcelona, amb un patronat de 50 senyores qui s'obliguen a donar un mínim de 25 pts. anyals. Aquest Patronat ja ha entrat en funcions. Tenim ja inclús qui regala l'estufa de desinfecció per part de la Biblioteca Circulant...

Envia'l, doncs, com més prest millor aquest Catàleg, fet, com és natural, amb tota l'amplitud i llacunes que vulguis. Ja s'aniran subsanant a mida que rodi tot.» Carta de Guillem Colom a Joan Pons, datada a Sóller el 13-III-1926. Els subratllats són de l'autor.

18. Es tracta d'un document editat en full volant, *Associació per la Cultura de Mallorca. Foment de Cultura de la Dona. Biblioteca Popular, Reglament Interior*; Sóller: Imp. Joan Marquès Arbona, 1926.

19. La resta del Consell Directiu la formaven: Margalida Colom Canals, comptadora; Catalina Puig Morell, vicecomptadora, i les suplents: Aina Escribà de Rotger, Catalina Arbona Pruden i Maria Marquès, Vda. De Frontera. Encara que pugui semblar anecdòtica, té, però, la seva importància la dada que la vicepresidenta i la tesorera eren, respectivament, les esposes de Guillem Colom i Ferrà i Bartomeu Colom i Ferrà, la qual cosa dóna una idea aproximada de l'àmbit catalanista i conservador en el qual sustentà Mayol la seva iniciativa.

20. M. MAYOL, «Des del Foment de Cultura de la Dona», *Sóller*, 10-VIII-1926.

volem fer una cosa conseqüent.»²⁰ D'altra banda, fora de secció, signant com a Maria Mayol, presidenta del Foment, o bé signant com a Rosa de Montdaura, pseudònim que emprava per escriure en llengua castellana, Mayol aprofitava per expressar la seva opinió sobre temes relacionats amb el món femení, reflexions sobre la necessitat d'una educació integral de les dones i el paper que el Foment pretenia fer en aquest sentit. I, també de manera progressiva, anà desvelant les seves opinions polítiques als seus conciudadans.

El mes d'abril s'iniciaren les activitats del Foment, encara que la inauguració oficial no es produí fins al mes d'agost, amb celebració festiva, benedicció eclesiàstica i concert de l'Orfeó Mallorquí, que posà la nota patriòtica.²¹ Si bé les activitats del Foment eren organitzades per dones i per a dones, la biblioteca entrà en funcionament el mes de setembre i permeté l'entrada a dones i homes. Davant la sorpresa de tothom, l'acceptació de la ciutadania i la demanda creixent obligaren a establir un sistema rotatiu de bibliotecàries i auxiliars per poder atendre al públic. En acabar l'any, el balanç realitzat pels diferents organismes de l'entitat era altament positiu, i podia mostrar uns comptes sanejats, una biblioteca amb 1501 volums,²² un cicle de conferències, curssets d'ensenyança general complementària i activitats extraordinàries, com els concerts de música clàssica.²³ De mica en mica, l'entitat es va anar organitzant en seccions (música, excursionisme, etc.), sempre seguint la petja de la seva homòloga barcelonina. El 1928 s'inicià una de les activitats que han caracteritzat la història del Foment —que se celebra encara actualment—, l'Exposició de flors i fruites, cita anual durant les Fires i Festes de maig a Sóller.

Des de 1928, la prosperitat de la institució, i el nombre creixent de sòcies, comportà una nova iniciativa per part de Mayol, que considerava com a prova definitiva de la consolidació de l'entitat la propietat d'un local per albergar les sòcies i els visitants. Així, el 1931, inicià els tràmits necessaris per la compra d'un solar i l'edificació d'un local nou per al Foment, dissenyat per l'arquitecte Guillem Forteza. També en aquesta ocasió s'emmirallava Mayol en la tasca de Bonnemaison.²⁴ L'operació es realitzà mitjançant una emissió d'obligacions, que resultà fallida, i donà importants mals de cap a la presidenta, que hagué de respondre personalment del

21. La premsa local va fer un seguiment extens amb tota mena de detalls consignats a: «Una fiesta cultural. Bendicció de la Biblioteca del Foment de Cultura de la Dona», *Sóller*, 28-VIII-1926, p. 3-5; i M. OLIVER MAIMÓ, «Un concierto cultural», *Ibidem*, p. 5.

22. Segons Mayol, entre els mesos d'octubre a desembre es van prestar uns vuit-cents volums, i van assistir a la biblioteca un miler de persones, M. MAYOL, «Des del Foment de Cultura de la Dona», *Sóller*, 5-III-1927.

23. Una altra vegada és una carta de Guillem Colom a Joan Pons la que ens ofereix una idea molt aproximada del programa d'activitats de l'entitat: «et diré, perquè no sia tot mal, que la Biblioteca va molt bé, que escolleixen, amb gran contentament, l'ex-libris de la donzella amb el llibre (el meu —mira quina és l'hora— no puc encara enviar-te'l, perquè no està imprès) i que van rebent llibres i donatius. Aquesta setmana qui ve hi ha un concert de piano —Beethoven, Chopin, Liszt— per na Rosa Marquès Muñoz, del Conservatori de Boston, filla de Sóller, neboda dels de l'impremta. El mes qui ve n'hi haurà un altre D. V. per na Joana Barceló. N'Elvir [Sans] la setmana passada hi donà una conferència, que hauràs vist al Sóller, a més de la que donà en Civera, de *Catalunya Social*, pels volts de Sant Joan precisa que tu en donis una en venir, sobre el que vulgues.» Carta datada a Sóller el 17-VII-1926.

24. M. MAYOL, «Des del Foment de Cultura de la Dona», *Sóller*, 7-VIII-1926.

fracàs amb el patrimoni propi. Encara que el nou local arribà a inaugurar-se el 1933, al cap de poc temps es veieren obligades a vendre'l i el Foment patí un nou trasllat. Sumant a això que l'evolució ideològica de Mayol començà a observar-se amb recels per part del seu entorn, a inicis de 1934 dimiteix com a presidenta de l'entitat. Des d'aquell moment, els esdeveniments es precipiten i els rumbs de Mayol i del Foment de Cultura de la Dona se separen per sempre més. Malgrat tot, el seu retrat resta encara avui penjat a la sala principal del local, convertit en Museu, i el 1992 li foren reconeguts els mèrits en ser proclamada filla il·lustre de la ciutat de Sóller.

Nòtules sobre adequació i rendibilitat d'intertextualitats tirantianes

TOMÀS MARTÍNEZ ROMERO

«Qui mal vol hoyr, primer l'à de dir»
(TB, cap. 154)

Fóra excessiu i alhora mostra d'una ignorància considerable que algú volgués, a l'inici del segle XXI, apropiar-se el mèrit de mostrar que l'autor del *Tirant lo Blanch* tingué presents realitats de cavallers del seu temps, fórmules i maneres de dir contemporànies, i fins i tot escenaris, successos i circumstàncies que li eren poc o molt familiars però que, en tot cas, formaven part de l'experiència de la seua societat. Fa molts anys que Martí de Riquer consolidà aquesta idea i aprofundí aquests i molts altres aspectes, els quals afortunadament podem rellegir ara en dos volums imprescindibles (Riquer 1990, Riquer 1992). D'una altra banda, després de la magnífica recerca de Josep Pujol sobre les intertextualitats literàries del *Tirant* i la seua múltiple funció (de model, d'impuls, d'acoblament contextual, etc.) dins de l'obra, la troballa d'una altra de cavalleresca potser sols n'augmentaria la nòmina i confegiria materials d'addenda a la primera edició de la impagable i encara més recent edició d'Albert Hauf (2004). En aquests paràgrafs que segueixen indicaré, doncs, un altre possible manlleu tirantià. Aquesta indicació em servirà per a introduir-me en aspectes més teòrics que, pel que sembla, encara no han estat prou valorats, com ara la importància essencial en l'edat mitjana de les transferències de materials entre la literatura i altres activitats com la predicació, els parlaments polítics o l'intercanvi de lletres en els cerimonials cavallerescs, sense deixar al marge activitats avui assignables a l'esfera de la parateatralitat. Lògicament, la transferència s'ha d'entendre en els dos sentits i tenint en compte els models que els donen carta d'origen i de

Aquest article s'inseriu dins del projecte d'investigació BFF2002-04197-C03-02 del Ministerio de Ciencia y Tecnología espanyol, desenvolupat a la Universitat Jaume I.